

Топчій Василь Васильович,

професор кафедри кримінального права
та кримінології Університету державної
фіскальної служби України, доктор
юридичних наук, професор

СТРОКИ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ЯК УМОВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У загальноприйнятому розумінні давність притягнення до кримінальної відповідальності – це закінчення вказаних у кримінальному законі строків після вчинення кримінального правопорушення, внаслідок чого особа, що його вчинила, звільняється від кримінальної відповідальності.

Загалом законом передбачено два види строків давності: диференційований, тривалість якого залежить від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення; загальний для всіх кримінальних правопорушень та строк для осіб, які переходять від слідства чи суду. Тривалість строків давності за чинним кримінальним законодавством залежить від класифікації кримінальних правопорушень, передбачених статтею 12 Кримінального кодексу України [1].

З цього приводу, також висловив Верховний Суд, що звільнення особи від кримінальної відповідальності є обов'язком суду у разі настання обставин, передбачених ч. 1 ст. 49 КК України та за наявності згоди підозрюваного, обвинуваченого, засудженого на звільнення на підставі спливу строків давності.

Відповідно до положень КПК України, якщо під час здійснення судового провадження за обвинувальним актом сторона кримінального провадження звертається до суду з клопотанням про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, суд має невідкладно розглянути таке клопотання та, у випадку встановлення передбачених у ст. 49 КК України підстав і відсутності заперечень з боку обвинуваченого, закрити кримінальне провадження, звільнивши особу від кримінальної відповідальності. Відповідне рішення судом приймається у формі ухвали [2].

Як бачимо, давність існує у різних галузях права, тобто має міжгалузевий характер. У цивільному праві давність розуміють як спливи визначеного строку з додержанням умов, встановлених законом, який має наслідком набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. У кримінальному праві давність звільняє засудженого від кримінальної відповідальності та від відбування покарання. Таким чином, особа, яка оступилась та вчинила кримінальне правопорушення, отримує можливість на виправлення [3].

Доцільність звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності з погляду кримінального процесу та криміналістики пояснюється тим, що внаслідок свого негативного впливу на докази тривалий проміжок часу від моменту

вчинення злочину істотно перешкоджає, а інколи й унеможливає успішне розкриття та розслідування кримінального правопорушення, об'єктивний розгляд кримінальної справи у суді. Варто зазначити, що існує кілька визначень давності притягнення до кримінальної відповідальності: 1) це закінчення вказаних у кримінальному законі строків після вчинення злочину, внаслідок чого особа, що його вчинила, звільняється від кримінальної відповідальності; це проміжок визначеного законом строку, що минає з моменту вчинення злочину і до моменту призначення покарання [4, с. 270].

У свій час С. І. Зельдов писав, що тривалість строку давності за загальним правилом повинна бути не меншою сумарного строку покарання за відповідний злочин і передбаченого законом строку погашення судимості за нього [5, с. 61]. Однак деякі вчені вважають, що визначити строк давності фактично неможливо. Так, С. В. Маликов, стверджує, що «знайти однозначне вирішення питання про розмір строку давності та його співвідношення з іншими строками (позбавлення волі, погашення судимості) практично неможливо, воно повністю належить сфері кримінальної політики» [6, с. 80]. Варто погодитись з цією точкою зору, що є найбільш прийнятною. Оскільки які б строки давності не пропонували вчені, все одно законодавець визначає їх на власний розсуд.

Тож, як бачимо, доцільним є звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності з позиції кримінального законодавства і пояснюється це тим, що внаслідок свого негативного впливу на доказову базу тривалість, часу від моменту вчинення кримінального правопорушення суттєво може перешкодити успішному провадженню та об'єктивному судовому розгляду кримінальних справ.

Список використаних джерел

1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%97%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%B>.

2. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/196483-zvlnennya-vid-kriminalnovi-vidpovidalnosti-u-zvyazku-iz-zakinchennyam-strokov-davnosti-pozitsiya-vs>.

3. Судово-юридична газета. URL: <file:///C:/Users/Andrii/Downloads/109264%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%96-232017-1-10-20170830.pdf>.

4. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть общая. Лекции. 2-е изд., пересмотр. и доп. Т. 1. СПб.: Государственная типография, 1902. 380 с.

5. Зельдов С. И. О понятии судимости. *Правоведение*. Л. Изд-во Ленингр. ун-та. 1972. № 1. С. 61–69.

6. Маликов С. В. Сроки в уголовном праве России: понятие, виды, характеристика. Монография. Под ред. А. И. Чучаева. М. Проспект, 2009. 236 с.